

Onze geschillen leeg zetten

Luc Barbé 9 mars 09

1. « Links »

Ik wil eerst een opmerking maken over jullie definitie van “links”. Jullie gebruiken “links” in de zin van “klassiek links”. Dan gaat het over de positionering op de breuklijn arbeid/kapitaal, terwijl er natuurlijk de nieuwe breuklijn is “gesloten samenleving / open samenleving”, om het zo te noemen. Ik geef twee voorbeelden. Het stemrecht voor inwoners uit niet-EU landen heeft jarenlang de politieke agenda in Vlaanderen beheerst en de uiteindelijke goedkeuring van een wetsvoorstel in het parlement was een historisch moment. Ik kom er straks nog op terug. Het al of niet verbieden door gemeenten van het dragen van de hoofddoek door gemeentelijke ambtenaren was en is een belangrijk debat in Vlaanderen. Het gaat telkens om issues die je niet kan reduceren tot de breuklijn “arbeid/kapitaal”. Hoe positioneert links zich nu in die debatten..? Dat is een uiterst belangrijke vraag. Want in een Vlaanderen dat de laatste 20 jaar nog welvarender geworden is, zijn de meeste mensen, en ook de kiezers van links, vaak meer begaan met die kwesties dan met de klassieke sociale kwesties. Het is niet zeker dat de huidige crisis daar veel verandering in zal brengen.

2. Belangrijkste hypothesen van de auteurs.

De argumenten voor de eerste hypothese over de decennialange dominantie van het katholicisme overtuigen me niet. Ik geef onmiddellijk twee tegenvoorbeelden. In Vlaanderen was en is er een veel groter draagvlak voor de wet op euthanasie en de wet op het homohuwelijk dan in Franstalig België. Duidelijke illustraties van het feit dat de meeste Vlamingen die katholieke geschiedenis achter zich hebben.

De tweede hypothese is wel interessant. De Vlaamse Beweging en het Vlaams nationalisme waren en zijn inderdaad in hoofdzaak een rechtse beweging. De laatste jaren is dat nog versterkt. Laten we zeggen dat er de laatste 20 jaar twee dominante “driving forces” in het Vlaamse politieke landschap waren:

- Het neoliberalisme (maar dat is geen endogene, maar een internationale kracht).
- Het Vlaams nationalisme. Waarbij er een bijzonder sterke en schrandere discourscoalitie is van politici (in vele partijen), journalisten, opinieleiders, bedrijfsleiders, organisaties in het middenveld, intellectuelen etc. Dit is het winning team van de laatste jaren (ondermeer omdat het zijn verhaal actualiseerde en herkaderde binnen de neoliberale stroming, “meer Vlaanderen is een kwestie van economische logica”, heet het dan).

De sp.a zat en zit hier heel moeilijk. Ook al voeren ze al jaren een meer Vlaamse koers, ze zijn en blijven toch de zusterpartij van de PS, de partij die door vele

Vlamingen gepercipieerd wordt als een hoofdverantwoordelijke voor de miserie in Wallonië en als vijand van de Vlamingen. Voor Groen! liggen de zaken anders. De perceptie van Ecolo in Vlaanderen is veel positiever dan de perceptie van de PS in Vlaanderen en Groen! heeft zich ook nooit gemengd in de wedstrijd “beste Vlaming zijn.” Vandaag heeft de sp.a een onduidelijk profiel. In de Vlaamse regering wordt een “Vlaamse koers” gevolgd, maar de fractie in de Kamer pakt vaak uit met “federaal-Belgische standpunten.” Kiezers houden niet van dit soort onduidelijkheid.

De derde hypothese is zeer pertinent. De sp.a heeft met de keuze voor het Blairisme en de zogenaamde Derde Weg een wellicht niet te vermijden keuze gemaakt. Wat was er anders mogelijk? Kiezen voor het socialisme à la PS zou in Vlaanderen suicidair geweest zijn. Een eigen weg uitvinden..? Niet makkelijk. Zeker in de periode 1999-2003 lag de Derde Weg voor de sp.a voor de hand en sloeg dit ook aan bij pers en publiek. Maar het is kwaad kersen eten met hoge heren. Misschien ging de flirt te ver? Misschien werd de sp.a na een tijd wel teveel geassocieerd met de neoliberale stroom van de laatste 10 jaar? Een verhaal dat leuk was voor de winnaars van de neoliberale mondialisering (maar die konden dan toch even goed VLD stemmen? Of CD&V?), maar wat moesten de verliezers doen? Die herkenden zich niet meer in de sp.a. En de Derde Weg bracht dan wel veel economische groei op, maar voor veel kiezers van de sp.a was er een belangrijker vraag: krijgen “die Turken en Marokkanen” stemrecht of niet? Moeten we blijven betalen “voor de Walen”? Andere partijen gaven op die vragen wel antwoorden.

De laatste hypothese over de mislukking van een linkse alliantie lijkt me naast de kwestie. Die alliantie is er ook niet in Nederland of Duitsland, integendeel, er is daar nog meer diversiteit langs de linkerzijde dan in Vlaanderen en links haalt er wel het dubbel aantal stemmen vergeleken met Vlaanderen. Is die alliantie er trouwens in Franstalig België? Dus de achteruitgang van de sp.a kan niet toegeschreven worden aan het gebrek aan alliantie met Groen! Ik denk wel dat de sp.a zijn relatie met Groen! dringend moet herdenken. Toen Agalev in 2003-4 in zware crisis zat, zegden kopstukken van de sp.a publiek dat dit helemaal niet erg was, integendeel, dat er geen nood was aan een aparte groene partij in Vlaanderen, want dat de sp.a de groene issues wel zou verdedigen. Dodelijker kan niet. Groene kopstukken hebben zoiets nooit van de sp.a gezegd. Was het wel verstandig van de sp.a om te hopen (te mikken?) op een verdwijnen van Groen!? Heeft dat links versterkt of verzwakt?

3. Drie andere elementen in de discussie

Ik denk dat de sp.a bijzonder veel kiezers en draagvlak verloren heeft door het “stemrecht migranten” goed te keuren. Het gaat hier om een dossier van elementaire grondrechten. De grondwet legt hiervoor geen “dubbele meerderheid” op (meerderheid langs Franstalige en Nederlandstalige kant). Maar maatschappelijk gezien is dit voor zo’n belangrijke dossiers wel aangewezen, meer nog, het is één van de ongeschreven wetten in dit land. Ons parlement heeft de laatste 50 jaar bijna nooit wetsvoorstellen goedgekeurd waarbij er langs Nederlandstalige of Franstalige kant geen meerderheid was en als het toch gebeurde (stemming wetsvoorstel BHV in

commissie) liep het faliekant af. In dit dossier was er langs Nederlandstalige kant GEEN meerderheid in het parlement. In Vlaanderen was dat een schok: zoiets gevoelig en elementair werd er door gejaagd zonder meerderheid langs Nederlandstalige kant, en met de instemming van de sp.a ! Begrijp me niet verkeerd. Die wet is voor mij de evidentie zelf en had er al 20 jaar eerder moeten zijn. Ik ben wel van mening dat de prijs die de sp.a betaald heeft bij zijn klassieke achterban van arbeiders bijzonder groot is. Die kiezers zijn, onder andere naar aanleiding van dit dossier, massaal richting Vlaams Blok en later LDD gegaan. Bovendien heeft de sp.a haar houding in dit soort "nieuwe breuklijn-dossiers" later nooit opgeklaard, integendeel. Neem nu het dragen van een hoofddoek door gemeentelijke ambtenaren. In Antwerpen maakt burgemeester Janssens er een erezaak van om die te verbieden, in Leuven en Gent laten de socialistische burgemeesters het toe. Wat is het nu? Vandaag moet je als partij een duidelijke en geargumenteerde positie hebben over dit soort "samenlevingskwesaties". Die zijn voor vele mensen belangrijker dan bv. de discussies over het al of niet oprichten van een staatsbank, het werkgelegenheidsbeleid of de toplonen van CEO's.

Een tweede punt , en dat wordt langs Franstalige kant wel eens vergeten, is dat de sp.a 19 jaar lang op federaal vlak meebestuurde, in naar Vlaamse normen centrum-linkse regeringen, terwijl er al die tijd langs Vlaamse kant een centrum-rechtse meerderheid van kiezers was. Die spanning tussen het profiel van de kiezers en de samenstelling en koers van regering liep al die tijd op, tot de veer brak. En iemand de prijs betaalde, de sp.a dus.

Tot slotte nog kort iets over "kiezers" en "consumenten". Freya Van den Bossche heeft zich als minister jarenlang hard geprofileerd als de verdedigster van de consumenten. De bescherming van de consumenten is inderdaad een belangrijk dossier. Maar je kan haar keuze ook beschouwen als illustratie voor de manier waarop de sp.a vele jaren lang de kiezers behandelde : als consumenten (van politiek). En dus moesten de beste marketeers ingeschakeld worden (die op basis van studies bv. beweerden dat de sp.a niets kon winnen met tussenkomsten over internationale dossiers en dus deed de sp.a dat niet meer). Die professionele marketingapproach hoeft niet per definitie slecht uit te vallen. Maar werden de kiezers en burgers niet teveel behandeld als consumenten? En consumenten durven wel eens grillig te zijn. Vandaag naar de Aldi, morgen naar de Colruyt. Vandaag sp.a, morgen VLD of CD&V of Groen!

4. Waar staan we vandaag?

Ik zie geen duidelijke lijn bij de sp.a op 3 cruciale terreinen:

- Het socio-economische: hebben ze het Blairisme nu wel of niet begraven? En wat is dan het alternatief?

- Het communautaire: een sterker Vlaanderen of een sterker België (en in tegenstelling met Verhofstadt zal de sp.a niet weggelaten met een “én..én” verhaal).
- Samenlevingsissues zoals de hoofddoek en asielbeleid.

De sp.a is dus aan een diepe bezinning toe, een interne staten-generaal zeg maar: wie zijn we? Wat is ons project? Wie zijn onze bondgenoten en wie zijn onze tegenstrevers? Zolang die oefening niet gedaan is, ben ik eerder pessimist voor hen (wat ik betreurt, voor alle duidelijkheid). De schade kan dan met blitse verkiezingscampagnes misschien beperkt worden, maar de doorgroei naar 20% en meer lijkt me niet evident.

5. Het institutionele en communautaire

Ik kom nu bij het tweede deel van de tekst. Ik sta eerst stil bij het overzicht van de centrifugale krachten in dit land. Ik vind de tekst zeer eenzijdig, want er wordt niets gezegd over de centrifugale krachten langs Franstalige kant. En die zijn er, minstens in de perceptie van de meeste Vlamingen (en dus is dat een belangrijk feit).

Er is op de eerste plaats de dramatische socio-economische toestand in Wallonië. Het laatste rapport van de Conseil économique et social de la Région Wallonne bevestigt het nog maar eens. De cijfers over werkloosheid en armoede zijn om te huilen. Eén op de zes Walen leeft onder de armoedegrens. Een derde van de Waalse leefloners is jonger dan 25 en zo kan ik bladzijden doorgaan. Vergelijkingen met andere regio's in Europa bevestigen het nog maar eens: je moet vele honderden kilometers ver gaan om zo'n miserie te vinden. Hoe komt dit? Door het weglopen van de staal- en steenkoolbaronnen? Komaan, dat is ondertussen decennia geleden en andere regio's in Europa die dat ook meegemaakt hebben, kijk maar naar Noord-Frankrijk, doen het wel beter dan Wallonië. Door het genadeloze neoliberalisme? Neen, tal van regio's zijn er juist rijker door geworden (en betalen nu soms de factuur, maar dat is een ander verhaal). Door de Vlamingen die federaal de Walen bedotten en al het lekkers naar hun schuiven? Dan zouden de Franstalige politici wel heel onbekwaam zijn, quod non. **Hoe is dit drama dan wel te verklaren?** Ik denk dat dit de belangrijkste vraag voor de Waalse politici van de volgende jaren is. Als de oorzaken duidelijk zijn, zullen de remedies vanzelf boven drijven. En ja, het Marshallplan bestaat en biedt nieuwe perspectieven. Maar om komaf te maken met de dramatische sociaaleconomische cijfers van Wallonië, heb je een trendbreuk nodig, en die is er niet. De veranderingen gaan veel te traag. Wat een ramp is, op de eerste plaats voor de vele tienduizenden Walen die dus nog jaren zonder perspectief zitten. Op de tweede plaats is dit slecht voor het federale België, want het wordt elk jaar moeilijker voor degenen die pleiten voor een solidair federaal België. De meeste Vlamingen willen de solidariteit in dit land behouden, maar meer en meer Vlamingen, ook linkse, vragen zich af waarom de doorstart in Wallonië zo lang duurt. Dat lijkt links in Franstalig België niet te beseffen. Zien jullie niet dat wij voor een dilemma staan? Als we pleiten voor een onvoorwaardelijke solidariteit met Wallonië, verliezen we in Vlaanderen nog meer geloofwaardigheid en worden we zwakker. Als we ook nog maar een beetje zouden zeggen dat ook sommige Waalse politici een zekere verantwoordelijkheid hebben in het huidige debacle, dan juicht rechts in Vlaanderen dat ze gelijk krijgen. Voor alle duidelijkheid: de sociale zekerheid moet federaal blijven en

versterkt en uitgebouwd. Ik ben voor het behoud van het federale België. Maar het uitblijven van een trendbreuk in Wallonië maakt dit soort discours in Vlaanderen elk jaar moeilijker.

Ik doe een gewaagde voorspelling: als de volgende Waalse regering niet voor die trendbreuk zorgt, dan zou links in Vlaanderen wel eens een ultimatum kunnen stellen inzake inter-gewestelijke solidariteit (niet de inter-persoonlijke). In de zin van “nog 10 jaar en dan gedaan” (en ja, links Vlaanderen zal geen probleem hebben met een correctie voor de pendelaars naar Brussel). Dit afdoen als “chantage van egoïstische Vlamingen die doordrenkt zijn van het neoliberalisme” lijkt me een totaal verkeerd inschatten van belangrijke evoluties van de laatste jaren in Vlaanderen. Het feit dat de sp.a voor de eerste keer in de geschiedenis van dit land niet met de PS in de federale regering wou en wil stappen is toch een eerste aanwijzing dat er een nieuw hoofdstuk in de relatie tussen links Vlaanderen en links Franstalig België begonnen is?

De tweede centrifugale kracht langs Franstalige kant is het FDF van Olivier Maingain. De partij die beweert gehecht te zijn aan het federale België ondergraaft haar. Door de eindeloze provocaties, de dedain voor de Vlamingen, het communautair gestook en het interpreteren van rechtspraak van Raad van State en Grondwettelijk Hof à la carte. Als de Raad van State iets beslist wat niet leuk is voor het FDF, dan heet die Raad onder invloed te staan van de flaminganten. Als die Raad van State iets beslist wat wel oké is voor het FDF, moet iedereen dat arrest respecteren. Die houding is dodelijk voor de rechtsstaat. Ja, langs Vlaamse kant wordt er ook gejord met het Grondwettelijk Hof (zie het BHV-arrest) en wordt er ook gejord en geprovoceerd. Maar dus ook langs Franstalige kant. Doe aub mijn bewering niet af als “het gevolg van een onverwerkt verleden van Franstalige dominantie”. Ontleed maar eens de teksten en tussenkomsten van het FDF en vraag je af welke woorden en zinnen leiden naar een nieuwe communautaire pacificatie en welke naar nog meer spanningen. Dat is ook niet te verwonderen: het FDF leeft van die spanningen, ze verwerven zo kiezers. Betwist ik dat ze het recht hebben de Franstaligen te verdedigen? Neen, dat is hun recht. Ik stel wel vast dat ze een centrifugale kracht zijn in dit land en aan de Franstaligen om hier al of niet besluiten uit te trekken. In dit verband wil ik mijn verbazing nog uitspreken over het volgende. Over alle kwesties in de zes faciliteitengemeenten rond Brussel traden de vier Franstalige partijen de laatste vijf jaar coherent en eendrachtig op, een echt front. Wat hun recht is. En wat goed nieuws is voor de inwoners van die gemeenten, die, los van de vraag of en in welke mate hun klachten terecht zijn, het toch bijzonder goed hebben op socio-economisch vlak, zeker vergeleken met vele tienduizenden inwoners van Luik, Charleroi, Mons etc. Die vele honderdduizenden Walen die het veel moeilijker hebben, hebben echter NOOIT kunnen rekenen op een sterk front van de vier Franstalige partijen om hun problemen aan te pakken. Is dat niet heel heel spijtig? Hoe kan het dat Waalse politici in zo'n logica mee stappen? Neen, dit is geen poging om dat front te verdelen of vuurtje te stoken tussen Walen en Franstalige Brusselaars. Ik doe de vaststelling en druk mijn verwondering uit.

6. Hoe moet het nu verder op communautair vlak?

Laten we het zo eens proberen. We sluiten na de verkiezingen de acht partijvoorzitters van christendemocraten, socialisten, liberalen en groenen veertien dagen op in

Hertoginnedal (met voldoende bevoorrading, maar zonder toegang tot de media en zonder gsm's). Hun opdracht: een nieuw communautair akkoord sluiten. Als het niet lukt, krijgen ze een week extra (en nieuw eten en drinken). Als er nadien nog geen akkoord is, moeten er maar federale verkiezingen komen en is de kiezer weer aan zet. Indien zo'n methode toch zou slagen, zou het resultaat dan een groot akkoord zijn zoals in 1980? Ik ben niet zeker dat de geesten daarvoor al rijp zijn. Als we echter in een langdurige economische recessie gaan, zal zo'n groot akkoord er wel snel komen. Want de externe feiten zullen dat opleggen. Als de Vlamingen de volgende jaren bv. 20-30% van hun welvaart verliezen, wat niet uit te sluiten is, dreigt de druk op onze solidariteitsmechanismen bijzonder groot te worden: "Waarom nog delen met de Walen (sic!) ?", zal het dan klinken.

Nu, los van alle communautaire rondes, zou ik hoe dan ook een soort staten-generaal lanceren over het onverwerkte verleden van de inwoners van dit land. Laat ons nog één keer uitvoerig en grondig alles op tafel gooien : over Vlamingen die door Franstaligen vernederd werden en Franstaligen die door Vlamingen vernederd werden, over collaboratie in Noord en Zuid, over de repressie, de taalstrijd, etc. Een heus "travail de mémoire", wetenschappelijk begeleid, waarvoor we rustig alle tijd nemen. Zonder dat we weten hoe en waar we landen. Maar in vertrouwen dat we goed zullen landen. Om dan een nieuwe start te nemen. Zolang we dat proces niet doorlopen zullen hebben, zullen we trauma's en frustraties blijven meeslepen en die maken het heel moeilijk om creatief nieuwe oplossingen te vinden en dit federale België heruit te vinden.

7. De vijf voorstellen

Wat de concrete voorstellen betreft (federale kieskring, federalisme met 3 +1 etc.), ben ik het eens, behalve met twee punten. Je lost communautaire kwesties niet op met referenda in faciliteitengemeenten. Het is toch juist de interessante eigenheid van dit land dat we beslissingen van meerderheid tegen minderheid proberen te overstijgen door creatieve oplossingen (die helaas soms wel duur zijn). Het zou ook niet correct zijn het spel van de meerderheid enkel in dit dossier te laten spelen en in andere dossiers niet (goedkeuren van wetsvoorstellen op federaal vlak bv).

Ik heb ook problemen met de tekst over Brussel. Ja, Brussel wordt schandelijk verwaarloosd in dit land. Maar Brussel heeft ook zijn deel van de verantwoordelijkheid in demalaise. Waarom was de begeleiding van werklozen (een gewestbevoegdheid !) gedurende 20 jaar in Brussel, met zo'n dramatisch hoge werkloosheid, catastrofaal slecht? Waarom moeten er in Brussel, waar al zoveel bestuursniveaus zijn, nog eens tientallen gemeentelijke vzw's opgericht worden, wat goed en transparant besturen nog moeilijker maakt en het de burger en de civiele samenleving nog moeilijker maakt om inbreng in het beleid te hebben? Dus ja, Brussel verdient meer van de andere overheden in dit land, maar Brussel is ook toe aan een groot debat over zijn eigen interne, bestuurlijke organisatie. In het belang van Brussel en alle Brusselaars, in het belang van Vlaanderen en Wallonië en het federale België.